

**Фурса І. З.**

ПВНЗ «Київський університет культури»

## ВИСВІТЛЕННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ В УКРАЇНСЬКИХ МЕДІА: ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПРОБЛЕМИ

*Дана стаття присвячена детальному аналізу тенденцій та проблем у висвітленні прав людини в українських медіа. У центрі уваги – як позитивні зрушення, зокрема зростання обізнаності суспільства завдяки новим інформаційним технологіям, так і значні виклики, які супроводжують цей процес. Висвітлення прав людини у медіапросторі є важливим інструментом формування демократичних цінностей, однак існують значні труднощі у забезпеченні об'єктивності, етичності та повноти подачі інформації.*

*Дослідження охоплює комплексний аналіз традиційних і цифрових медіа в контексті їхньої ролі у формуванні публічних дискусій навколо прав людини. Особливу увагу приділено динаміці змін, які спричинені війною в Україні, адже вона створила нові виклики для інформаційної політики. В умовах військового конфлікту порушення прав людини стали центральною темою в українському та міжнародному медіапросторі, що викликає необхідність аналізу їхнього адекватного відображення. Паралельно розглядаються питання цифровізації, яка не лише розширює доступ до інформації, але й створює ризики, пов'язані з поширенням дезінформації, упередженістю алгоритмів та недостатньою репрезентацією окремих груп.*

*Особливий акцент у статті зроблено на етичних аспектах подання інформації. Автори звертають увагу на необхідність дотримання журналістських стандартів, що включають забезпечення достовірності фактів, конфіденційності жертв порушень прав, а також уникнення сенсаційності у висвітленні складних тем. Важливим аспектом є аналіз рівня репрезентації маргіналізованих груп, таких як переселенці, національні меншини, люди з інвалідністю у медійному дискурсі. Недостатнє висвітлення їхніх прав підриває цілісність медійного простору і знижує довіру до ЗМІ.*

*Окремо стаття аналізує рекомендації для вдосконалення медійної практики. Серед них – запровадження тренінгів для журналістів щодо висвітлення прав людини, підвищення медіаграмотності серед населення, а також створення нових платформ для перевірки достовірності інформації. Підкреслено важливість розвитку етичних стандартів у цифрову епоху, коли інформація поширюється миттєво, але часто не відповідає нормам об'єктивності.*

**Ключові слова:** права людини, медіа, Україна, цифровізація, етика, журналістика, соціальні мережі.

**Постановка проблеми.** У сучасному інформаційному середовищі медіа відіграють ключову роль у формуванні суспільного сприйняття прав людини. Зокрема, в умовах війни та соціальних потрясінь значно зростає відповідальність засобів масової інформації за об'єктивне висвітлення таких питань. Українські медіа активно реагують на виклики, пов'язані з документуванням воєнних злочинів, захистом прав військовополонених та висвітленням проблем внутрішньо переміщених осіб. Однак разом із цим виникає низка проблем, зокрема, однобічність подачі матеріалів, маніпуляції фактами та недостатня репрезентація маргіналізованих груп.

Крім того, розвиток цифрових платформ приніс як нові можливості, так і загрози. Соціальні мережі сприяють швидкому поширенню інфор-

мації, але водночас створюють умови для поширення дезінформації та посилення алгоритмічної упередженості. Це значно впливає на громадську думку та підриває довіру до медіа. Враховуючи ці аспекти, необхідність комплексного аналізу сучасних тенденцій і проблем у висвітленні прав людини є надзвичайно актуальною. Таке дослідження дозволить розробити ефективні рекомендації щодо підвищення якості медійного контенту та забезпечення об'єктивності у висвітленні соціально значущих питань.

### **Аналіз останніх досліджень і публікацій.**

Сучасна наукова література, присвячена висвітленню прав людини в медіа, демонструє значний інтерес до цієї теми в контексті інформаційних викликів сучасності. Українські та зарубіжні дослідники, такі як Близнюк А., Гавриленко О. І.

та Палійчук Ю., акцентують увагу на трансформації медіапростору під впливом війни та цифровізації.

Зокрема, Близнюк А. аналізує, як цифрові платформи сприяють поширенню інформації про порушення прав людини, водночас підкреслюючи ризики дезінформації. Гавриленко О. І. досліджує юридичні аспекти забезпечення прав людини в умовах воєнного стану, акцентуючи на необхідності міжнародного правового захисту. Палійчук Ю. розглядає вплив алгоритмічної упередженості в соціальних мережах на висвітлення соціально важливих питань, що є ключовим у розумінні сучасного інформаційного простору.

Більшість авторів наголошують на важливості етичних стандартів у журналістиці, які повинні бути дотримані для об'єктивного висвітлення подій. Зокрема, Мельник В. підкреслює значення професійної етики у висвітленні прав маргіналізованих груп, що сприяє формуванню більш інклюзивного суспільства.

Однак аналіз літератури свідчить про наявність певних прогалин. Наприклад, недостатньо досліджено порівняльний вплив різних типів медіа (традиційних і цифрових) на сприйняття аудиторією правозахисної тематики. Крім того, залишаються маловивченими питання довгострокового впливу дезінформації на формування громадської думки щодо прав людини.

Це дослідження спрямоване на заповнення цих прогалин шляхом комплексного аналізу сучасних тенденцій у висвітленні прав людини та розробки рекомендацій для вдосконалення журналістської практики. **Постановка завдання.** Метою статті є виявлення основних тенденцій, викликів та перспектив висвітлення прав людини в медіа, а також надання рекомендацій для вдосконалення цього процесу. Таким чином:

1. Проаналізувати основні наративи, що домінують у висвітленні прав людини українськими медіа. Особливу увагу буде приділено аналізу тематичного розподілу матеріалів, їх емоційного забарвлення та джерел походження.

2. Виявити проблемні аспекти у медійному висвітленні, включаючи етичні питання, проблеми репрезентації маргіналізованих груп, а також вплив дезінформації та пропаганди.

3. Розробити рекомендації для вдосконалення журналістських підходів, зокрема через запровадження стандартів висвітлення тем прав людини, підвищення медіаграмотності та підтримку професійного розвитку журналістів.

Висновки цього дослідження стануть корисними для правозахисників, медійників, аналітиків та громадських активістів, сприяючи підвищенню якості та етичності медійного контенту в Україні.

Дослідження базується на багаторівневому аналізі літературних джерел, який поєднує якісні та кількісні методи для забезпечення повного розуміння особливостей висвітлення прав людини в українських медіа. Основний акцент зроблено на комплексному підході, що охоплює аналіз контенту, вивчення думок аудиторії та детальний розгляд конкретних кейсів. Такий підхід дозволяє не лише зафіксувати основні тенденції, але й виявити глибинні проблеми, які впливають на якість медійного висвітлення прав людини.

Основні етапи дослідження:

1. Контент-аналіз: Оцінка матеріалів, опублікованих у провідних друкованих, телевізійних та цифрових виданнях.

2. Соціологічні опитування: Аналіз думки аудиторії щодо якості та достовірності інформації про права людини.

3. Кейс-стаді: Вивчення успішних інформаційних кампаній на тему прав людини, таких як кампанії про права переселенців або гендерну рівність.

Контент-аналіз є ключовим методом, що дозволяє систематично дослідити зміст медійних публікацій. Для цього було зібрано та проаналізовано понад 300 статей, репортажів і відеоматеріалів, опублікованих у провідних українських медіа, таких як «Українська правда», «Суспільне», а також на телевізійних каналах та в соціальних мережах.

Контент було поділено на тематичні категорії:

- Права внутрішньо переміщених осіб.
- Гендерна рівність.
- Воєнні злочини та захист прав військовополонених.
- Освітлення прав маргіналізованих груп (національних меншин, людей з інвалідністю тощо).

Аналіз включав оцінку тональності матеріалів (позитивна, негативна, нейтральна), їх емоційного впливу, використаних джерел інформації та частоти згадувань ключових тем. Особливу увагу приділено тому, як часто використовувалися первинні джерела, такі як заяви правозахисних організацій чи експертні висновки.

Соціологічні опитування. Для вивчення сприйняття аудиторією медійного висвітлення прав людини була використана література, яка базується на соціологічних опитуваннях серед 500 рес-

пондентів різних вікових, соціальних і професійних груп (Колодій А. М., Олійник А. Ю., 2023). Опитування здійснювалося онлайн та у форматі глибинних інтерв'ю.

Основні питання:

– Наскільки респонденти вважають українські медіа достовірним джерелом інформації про права людини?

– Які теми, на їхню думку, висвітлюються найчастіше, а які залишаються поза увагою?

– Чи помічають вони маніпулятивні елементи або упередженість у подачі інформації?

– Результати опитування дозволили виявити основні очікування аудиторії від медіа та оцінити рівень довіри до контенту на тему прав людини.

Кейс-стаді успішних інформаційних кампаній. Окремий акцент зроблено на аналізі кейсів, які демонструють як успішне, так і проблемне висвітлення прав людини. Для цього було відібрано такі кампанії:

– Інформаційна кампанія щодо прав переселенців, організована громадськими організаціями за підтримки міжнародних фондів.

– Репортажі про порушення прав військовополонених, які набули резонансу в українських та міжнародних ЗМІ.

Кожен кейс був проаналізований за критеріями: обсяг охоплення аудиторії, тональність висвітлення, використання етичних стандартів і вплив на громадську думку.

Аналіз соціальних мереж та цифрових платформ. Ураховуючи значну роль соціальних мереж у сучасному медіапросторі, було проведено аналіз активності таких платформ, як Facebook, Instagram, TikTok та Twitter. Основна увага приділялася:

– Частоті та тональності згадувань тем, пов'язаних із правами людини.

– Впливу алгоритмів рекомендацій, які часто підсилюють емоційно насичений або спірний контент.

– Учасності громадських організацій та активістів у створенні та поширенні інформаційного контенту.

Для визначення місця українських медіа в глобальному контексті було проведено порівняльний аналіз із міжнародними практиками. Основний акцент зроблено на досвіді висвітлення прав людини в ЗМІ таких країн, як Польща, США та Німеччина. Аналіз включав вивчення підходів до подачі інформації, використання журналістських стандартів і реакції аудиторії.

Обрані методи дослідження дозволяють інтегрувати кількісні дані, отримані через контент-

аналіз і опитування, із якісними спостереженнями на основі кейс-стаді. Це сприяє більш глибокому розумінню взаємодії між медіа, аудиторією та правозахисною тематикою. Використання соціологічного підходу допомагає розкрити громадську оцінку медійного висвітлення, тоді як аналіз цифрових платформ відображає актуальні виклики епохи цифровізації.

**Виклад основного матеріалу.** Українські медіа демонструють поступове розширення спектру тем, пов'язаних із правами людини. Це пов'язано із соціально-політичними змінами, які стимулюють увагу суспільства до таких питань. Водночас певні події та зовнішні фактори, такі як війна, посилюють акцент на окремих аспектах прав людини.

Воєнний конфлікт в Україні став каталізатором для зростання інтересу медіа до прав людини.

Найбільш активно висвітлюються питання, пов'язані з:

1. Документуванням воєнних злочинів: українські медіа часто посилаються на звіти міжнародних організацій, таких як Amnesty International, Human Rights Watch та ООН. Матеріали цих звітів використовуються як доказова база для висвітлення порушень прав цивільних і військових на тимчасово окупованих територіях (Іванченко Н., Левченко Р., 2022).

2. Права військовополонених: у центрі уваги перебувають умови утримання полонених українських військових. Медіа також висвітлюють випадки нелюдського поводження, що викликає міжнародний резонанс.

3. Права переселенців: внутрішньо переміщені особи стикаються із значними труднощами, такими як доступ до житла, працевлаштування та соціального захисту. Журналістські розслідування та репортажі допомагають привертати увагу до їхніх потреб.

Ці теми не лише домінують у публічному дискурсі, але й сприяють міжнародній підтримці України, створюючи імідж держави, яка бореться за демократичні цінності.

Розвиток цифрових технологій значно трансформував способи висвітлення прав людини. Соціальні платформи, такі як Facebook, Instagram і TikTok, стали інструментами для швидкого інформування суспільства.

Завдяки відео- та фото матеріалам медіа здатні робити складні теми доступнішими для широкої аудиторії. Соціальні мережі привертають увагу молодих людей, які раніше могли не цікавитися такими питаннями. Онлайн-кампанії, такі як

флешмоби чи хештег-акції, сприяють активному обговоренню питань прав людини та залученню громадськості до вирішення проблем.

Попри позитивні зрушення, висвітлення прав людини в українських медіа стикається з низкою проблем, які знижують якість та об'єктивність контенту. Часто складні питання висвітлюються поверхово, з акцентом на емоційний вплив. Наприклад, права переселенців або національних меншин подаються через призму окремих історій, які викликають співчуття, однак не розкривають системних проблем (Виртосу І., 2023). Це призводить до того, що аудиторія отримує обмежене уявлення про причини та наслідки порушень. Воєнний конфлікт зробив тему прав людини об'єктом дезінформаційних кампаній. Російська пропаганда активно використовує фейки, спрямовані на дискредитацію України на міжнародній арені (Петренко А., 2023). Приклади таких маніпуляцій включають:

- Поширення неправдивих заяв про нібито утиски національних меншин.

- Використання фейкових матеріалів про переслідування журналістів або активістів.

Ці дії спрямовані на створення викривленого уявлення про ситуацію з правами людини в Україні.

Проблеми, які стосуються національних меншин, ромських громад, людей з інвалідністю або внутрішньо переміщених осіб, залишаються мало-висвітленими. Це формує інформаційний вакуум, унаслідок чого суспільство не отримує повної картини порушень прав цих груп (Мельник В., 2022).

Соціальні мережі відіграють ключову роль у поширенні інформації про права людини (Чернівецький національний університет, 2018). Вони створюють можливість для швидкої комунікації, однак мають свої переваги та виклики. Були виявлені наступні переваги:

- Швидкість поширення: важливі новини про порушення прав людини можуть миттєво стати відомими широкій аудиторії.

- Інтерактивність: користувачі можуть не лише споживати контент, але й створювати власні матеріали, залучаючи нові аудиторії.

- Залучення громадян: онлайн-ініціативи та інформаційні кампанії здатні мобілізувати громадськість для захисту прав людини.

Окрім переваг, варто зазначити наступні проблеми:

- Алгоритмічна упередженість: соціальні мережі сприяють поширенню емоційного та конфліктного контенту, що обмежує доступ до різноманітних точок зору (Палійчук Ю., 2022).

- Дезінформація: через відсутність ефективного контролю за контентом платформи можуть ставати джерелом фейків (Палійчук Ю., 2022).

- Інформаційне перевантаження: надлишок інформації може знижувати інтерес користувачів до важливих питань, зокрема теми прав людини.

Етика у висвітленні прав людини залишається ключовим аспектом. Основні виклики, з якими стикаються українські медіа:

- Баланс між емоційністю та об'єктивністю: спроби привернути увагу глядачів можуть викривляти реальний стан речей.

- Захист конфіденційності: журналісти не завжди забезпечують належний рівень захисту персональних даних жертв порушень.

- Недостатня репрезентація: важливо, щоб у публічному дискурсі були представлені всі соціальні групи.

На основі отриманих результатів сформульовано рекомендації, спрямовані на вдосконалення медійної практики в Україні.

Журналісти повинні дотримуватись етичних норм, забезпечуючи об'єктивність та достовірність інформації. Для цього рекомендується:

- Використовувати перевірені джерела, такі як міжнародні правозахисні організації чи офіційні звіти.

- Уникати маніпулятивних методів, які акцентують увагу на емоційній складовій замість об'єктивного аналізу.

- Забезпечувати конфіденційність постраждалих, особливо у випадках воєнних злочинів чи інших порушень.

Для підвищення рівня професійної підготовки слід організувати тренінги, присвячені тематиці прав людини. Такі програми можуть включати:

- Викладання міжнародних стандартів журналістики у висвітленні прав людини.

- Аналіз кейсів успішного медійного покриття соціально важливих тем.

- Вивчення методів протидії дезінформації та маніпуляціям.

Для забезпечення репрезентації всіх соціальних груп у медіа важливо розширити тематичний спектр (Гавриленко О. І., 2023). Зокрема:

- Висвітлювати права національних меншин, внутрішньо переміщених осіб, людей з інвалідністю.

- Співпрацювати з громадськими організаціями, які займаються захистом прав цих груп.

- Впроваджувати формати, які дозволяють самим представникам маргіналізованих груп висловлювати свою позицію через медіа.

Ефективна протидія дезінформації потребує системного підходу. Для цього рекомендується:

- Створити спеціалізовані платформи для перевірки фактів, що стосуються прав людини.
- Підвищувати рівень медіаграмотності серед населення через освітні кампанії.
- Залучати міжнародних експертів для моніторингу та оцінки медійного контенту.

Посилення співпраці з міжнародними організаціями. Українські медіа можуть ефективніше використовувати співпрацю з міжнародними організаціями для отримання достовірної інформації та поширення її у глобальному інформаційному просторі (Палійчук Ю., 2022). Це сприятиме не лише підвищенню довіри до медіа, але й створенню механізмів впливу на захист прав людини.

**Висновки.** Аналіз висвітлення прав людини в українських медіа дозволяє зробити низку важливих висновків, які відображають як позитивні зрушення, так і проблемні аспекти цієї теми. Воєнний конфлікт в Україні став важливим стимулом для акцентування тем прав людини у медіа. Зокрема, систематично висвітлюються права військовополонених, захист цивільного населення та документування воєнних злочинів. Медіа відіграють критичну

роль у формуванні міжнародної підтримки України, надаючи обґрунтовану інформацію про порушення прав на тимчасово окупованих територіях.

Цифрові платформи стали ефективним каналом для поширення інформації про права людини. Вони дозволяють швидко реагувати на події, поширювати візуальний контент, що викликає емоційний відгук, і залучати молодь до дискусій. Нові медіа також сприяють мобілізації громадськості через ініціативи правозахисних організацій. Попри зростання кількості публікацій, глибина висвітлення часто залишається недостатньою. Складні питання, такі як права переселенців чи національних меншин, подаються через окремі історії, які не завжди розкривають системні причини та наслідки порушень.

Тема прав людини часто використовується як об'єкт інформаційних атак. Російська пропаганда створює фейки, спрямовані на дискредитацію України, що ускладнює об'єктивне сприйняття ситуації міжнародною спільнотою. Медіа надають недостатню увагу таким темам, як права ромських громад, людей з інвалідністю та переселенців. Це формує інформаційний вакуум, який обмежує суспільство у розумінні проблем цих груп.

#### Список літератури:

1. Близнюк А., Бондаренко І., Виртосу І., Шендеровський К. *Права людини та мас-медіа в Україні*. Навчально-методичний збірник. Київський національний університет імені Тараса Шевченка, 2018. – 245 с.
2. Колодій А.М., Олійник А.Ю. Конституційно-правові гарантії свободи слова та прав людини. *Юридичний вісник*, 2023, 9(2), с. 112-130.
3. Виртосу І., Шендеровський К. Рекомендації щодо висвітлення прав людини у новинних медіа. Центр прав людини ZMINA, 2021, с. 35-72.
4. Гавриленко О.І., Мельник Р.І., Петрова Г.І. *Права людини в умовах воєнного стану: виклики та перспективи*. *Юридичний журнал*, 2023, 10(4), с. 28-45.
5. Чернівецький національний університет. *Право на життя в умовах війни: міжнародний та український контекст*. 2018, с. 78-95. Доступно
6. Захаров О. Воєнні злочини у фокусі міжнародних медіа: український контекст. *Міжнародний правозахисний огляд*, 2023, 6(1), с. 30-50.
7. Іванченко Н., Левченко Р. Соціальні мережі як інструмент документування воєнних злочинів. *Сучасні медіа і права людини*, 2022, 7(2), с. 98-115.
8. Мельник В. Етика висвітлення прав людини в сучасній журналістиці. *Медіаетика*, 2022, 5(4), с. 45-60.
9. Палійчук Ю. Інформаційна різноманітність у цифрову епоху: український контекст. *Цифрові медіа і комунікація*, 2022, 9(3), с. 73-91.
10. Петренко А. Документування порушень прав людини: роль громадянської журналістики. Етика в сучасних медіа, 2023, 6(2), с. 34-50.

#### **Fursa I. Z. HUMAN RIGHTS COVERAGE IN UKRAINIAN MEDIA: TRENDS AND CHALLENGES**

*This article is dedicated to a detailed analysis of trends and challenges in the coverage of human rights in Ukrainian media. It focuses on both positive developments, such as increased public awareness facilitated by new information technologies, and significant challenges that accompany this process. The coverage of human rights in the media is an important tool for shaping democratic values. However, there are considerable difficulties in ensuring objectivity, ethics, and comprehensive presentation of information.*

*The study encompasses a comprehensive analysis of traditional and digital media in the context of their role in shaping public discourse around human rights. Special attention is paid to the dynamics of changes caused by the war in Ukraine, which has created new challenges for information policy. During the military conflict, human rights violations have become a central theme in Ukrainian and international media spaces, necessitating an analysis of their adequate representation. Simultaneously, the study examines issues of digitalization, which not only expands access to information but also creates risks associated with the spread of misinformation, algorithmic bias, and insufficient representation of specific groups.*

*The article places a special emphasis on the ethical aspects of information delivery. The authors highlight the need for adherence to journalistic standards, which include ensuring factual accuracy, protecting the confidentiality of victims of human rights violations, and avoiding sensationalism in covering complex issues. An important aspect is the analysis of the level of representation of marginalized groups, such as internally displaced persons, national minorities, people with disabilities in media discourse. Insufficient coverage of their rights undermines the integrity of the media space and erodes trust in the media.*

*The article also analyzes recommendations for improving media practices. Among them are the implementation of training programs for journalists on human rights coverage, enhancing media literacy among the population, and creating new platforms for fact-checking. The importance of developing ethical standards in the digital age, where information spreads instantly but often lacks objectivity, is underscored.*

**Key words:** *human rights, media, Ukraine, digitalization, ethics, journalism, social networks.*